

Datum
2008-01-28

FHS beteckning
863/7:10

HKV beteckning
6150:61207

Pliktverket beteckning
406:0064

Sida 1(10)

Ert tjänsteställe, handläggare

Ert datum

Er beteckning

Vårt tjänsteställe, handläggare
Mia Heikkilä, kval handl (08-553 425 12)
mia.heikkila@fhs.se

Vårt föregående datum

Vår föregående beteckning

Utvärdering av Försvarmaktens, Försvarshögskolans och Totalförsvarets Pliktverks gemensamma strategi för jämställdhet mot diskriminering 2006-2007

– i huvudsak med avseende på samverkansrådet för ökad jämställdhet, mot diskriminering, och dess arbete (HKV bet. 16 100:66466)

Fastställd av samverkansrådet 2008-01-28.

Mot bakgrund av regeringsbeslut 6 (Fö2004/203/MIL) från 2004 bildade Försvarmakten (FM), Försvarshögskolan (FHS), och Totalförsvarets Pliktverk (TPV) ett samverkansråd för ökad jämställdhet, mot diskriminering (HKV bet 16 150:750 86/ FHS bet 16 150:61062/TPV bet 501:0062:7). Rådets uppgift var utifrån regeringsuppdraget att ta fram gemensamma strategier för att motverka ogynnsamma attityder inom det militära försvaret. Strategierna skulle integreras i myndigheternas respektive arbete kring jämställdhet och diskriminering. Regeringens beslut togs mot bakgrund av Försvarsutskottets betänkande 2003/04:Fö:U1 som lyfte fram totalförsvarspliktigas rättssäkerhet och kränkningar inom FM, samt en motsvarande rapport från Värnpliktsrådet. Även regeringens skrivelse *Jämt och ständigt – regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden* (skr 2002/03:140) låg till grund för uppdraget till FM, FHS och TPV om upprättande av gemensamma strategier.

Samverkansrådet såg då som sin främsta uppgift att övergripande arbeta för allas lika värde och möjligheter inom de tre myndigheterna. De strategier som samverkansrådet antog (HKV bet 16 100:66466) avsåg åren 2006 och 2007. Strategin utvärderas nu som varande målformuleringar för samverkansrådets arbete 2006-2007. Det görs också som en utgångspunkt för att följande strategi skall upprättas för 2008 och 2009, i enlighet med samtliga myndigheters regleringsbrev för 2007. Redan nu kan nämnas att samtliga mål för 2006 och

Datum
2008-01-28

FHS beteckning
863/7:10

HKV beteckning
6150:61207

Pliktverket beteckning
406:0064

Sida 2 (10)

2007 inte uppnått. Några kommer att överföras till kommande år, medan några kommer att avskrivas mot bakgrund av att åtgärden inte bedömts relevant att genomföra myndighetsgemensamt. Diskussion kring samtliga mål och åtgärder återfinns nedan. Den här utvärderingen kommer att fungera som bakgrund till att rikta samverkansrådets arbete till en än mer myndighetsgemensam plattform, samt särskilt uppmärksamma de arenor som bäst utförs myndighetsspecifikt men där samverkansrådet kan, och i vissa fall bör, utgöra ett forum för erfarenhets- eller kunskapsutbyte och samordning för sådana insatser. Vi ser också framför oss att samverkansrådet i större utsträckning använder sig av kortare specifika uppdrag till arbets- och projektgrupper inom myndigheternas områden.

Strategin för 2006 och 2007 finns infogat i detta dokument, och kommenterat. Som bilagor till den här utvärderingen finns de dokument som visar de åtgärder som genomförts och där varje myndighet har haft ett visst antal ansvarsområden.

Den här utvärderingen är upprättad av myndigheterna gemensamt, och Försvarshögskolan har haft samordningsansvar för texten. Utvärderingen följer samma struktur som strategin, och område för område utvärderas i den ordning de förekommer i strategin.

Utvärdering av 2006-2007 års arbete

Samverkansrådet har under 2006 och 2007 arbetat med en övergripande målsättning.

”De tre myndigheterna ska säkerställa att alla individer ges samma förutsättningar inom respektive myndighets ansvarsområde. De krav som följer av lagar, förordningar och resolutioner som reglerar verksamheten inom områdena jämställdhet och diskriminering ska ha fullt genomslag i verksamheten och skapa förutsättningar för de tre myndigheterna att, med respekt för mänskliga rättigheter som grund, möta alla individer oavsett kön, etnisk tillhörighet, religiös uppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder.”

Målformuleringen har brutits ner i ett antal åtgärder som samverkansrådet under 2006 och 2007 arbetat med. Åtgärderna har varit av olika karaktär. Några åtgärder har varit mer av principiell karaktär, medan andra varit väldigt konkret formulerade. I den här utvärderingen kommer samtliga dessa åtgärder att lyftas fram och kommenteras, och de åtgärder som myndigheterna arbetat med finns infogade i nummerordning.

Datum
2008-01-28

FHS beteckning
863/7:10

HKV beteckning
6150:61207

Pliktverket beteckning
406:0064

Sida 3 (10)

En sammanvägd värdering av åtgärdernas faktiska genomförbarhet och samverkansrådets måluppfyllnad finns i slutet av det här dokumentet. Samtliga dessa kommentarer har tagits i beaktande vid framtagandet av samverkansrådets nya handlingsplan för 2008 och 2009.

Området ”Styrdokument och beslutsdokument”

1. Samverkansrådet genomför en inventering av befintlig kunskap inom respektive diskrimineringsområde i syfte, dels att identifiera gemensamma och divergerande mål och problemområden, dels att identifiera kunskapsluckor. En åtgärdsplan ska upprättas och en tidsplan för genomförande fastställas.

Utvärdering: Denna åtgärd har bedömts som svårgenomförd på ett myndighetsgemensamt plan. Åtgärden är ett nödvändigt första steg att ta gällande åtgärder mot diskriminering eftersom uppkomst av diskriminering ofta härleds till brist på kunskap. Det här är således något som samtliga tre myndigheter antas göra i sitt interna arbete. En redovisning av kunskapsläget har gjorts vid ett av samverkansrådets möten, men någon särskild undersökning kring detta har ingen av myndigheterna genomfört.

2. Samverkansrådet tar fram en checklista med kontrollfrågor som ska användas i beredningen av ärenden inom respektive myndighet. Frågorna ska fungera som ett stöd för att tillse att jämställdhets- och diskrimineringsperspektivet alltid beaktas i handläggningen av ärenden.

Utvärdering: Checklistan är sammanställd och implementeringen inleds under hösten 2007. Checklistan samt därtill hörande bakgrundstext finns som bilaga till utvärderingen.

3. Samverkansrådet tar fram förslag på kriterier för kvalitetssäkring av de granskningar som myndigheterna ska genomföra av policydokument, utbildningsplaner och befattningskrav.

Utvärdering: Kvalitetssäkring av policydokument och utbildningsplaner har genomförts och i den kvalitetssäkringen ingår också en beskrivning av de kriterier som tagits i beaktande vid granskningen. Dessa kriterier framgår i rapporten och kan användas av myndigheterna i andra motsvarande granskningar. Kriterierna utgår från genusteoretiska antaganden. Kvalitetssäkringen visar, att de centrala styrdokumentet och policydokumenten

Datum
2008-01-28

FHS beteckning
863/7:10

HKV beteckning
6150:61207

Pliktverket beteckning
406:0064

Sida 4 (10)

håller god kvalitet vad gäller jämställdhet och diskriminering, men att utbildningsplanerna saknar specifik koppling till områdena jämställdhet och diskriminering. Rapporten finns som bilaga två till utvärderingen.

4. Samverkansrådet granskar och analyserar de tre myndigheternas regleringsbrev och verksamhetsplaner. I kartläggningen ska framgå beröringspunkter och samarbetsområden, där förbättringar och utvecklingsmöjligheter särskilt kan åstadkommas. Syftet är att myndigheterna gemensamt ska pröva och samordna behov av åtgärder för att nå det gemensamma målet i strategin. Vid behov ska samverkansrådet föreslå ändringar i regleringsbreven i syfte att åstadkomma en överensstämmelse i regeringens styrning av de tre myndigheterna.

Utvärdering: Denna granskning har genomförts och visat att formuleringarna skiljer sig åt. Detta åtgärdades inför 2007 regleringsbrev, och finns som bilaga tre till utvärderingen.

5. Samverkansrådet analyserar myndigheternas riktlinjer och policys inom området och föreslår samarbete kring detta i syfte att åstadkomma en samsyn.

Utvärdering: Detta arbete har slagits samman med kvalitetssäkringen av policydokument som beskrivs ovan. Den rapport som analysen och granskningen genererade kan ge upphov till ytterligare diskussioner gällande samsyn, som kommer att fortsätta under 2008.

6. Samverkansrådet tar fram förslag till hur det lokala arbetet ska drivas.

Utvärdering: Detta står utanför samverkansrådets arbetsområde, eftersom det lokala arbetet ska drivas och initieras internt på varje myndighet. Samverkansrådets arbete kan dock sägas ha gett upphov till ett större arbete internt på respektive myndighet, och en medvetenhet om att ett arbete krävs. Under 2007 gjordes redovisning och lägesrapport av det lokala arbetet till en meddelandepunkt under rådets möten, som ett sätt att tillmötesgå målet men också för att respektive myndighets interna arbete kunde fungera som inspiration för övriga myndigheter.

7. Samverkansrådet genomför en granskning av verksamhetens stöddokument (handböcker, metodstöd, interna regler, riktlinjer och

Datum
2008-01-28

FHS beteckning
863/7:10

HKV beteckning
6150:61207

Pliktverket beteckning
406:0064

Sida 5 (10)

policys etc.) med fokus på genus respektive diskrimineringsfrågor. En tidsplan tas fram för granskning av relevanta stöddokument.

Utvärdering: Detta är också gjort inom ramen för analysen av policydokument och kvalitetssäkring. Rapporten är bifogad som bilaga. Någon tidsplan har inte tagits fram, utan den myndighet som varit ansvarig har också ansvarat för att tidsplanen är relevant. Den här åtgärden 2006-2007 ger upphov till uppföljning i 2008-2009 års plan.

8. Myndigheterna ska i verksamheten såväl på central som på regional och lokal nivå organisera arbetet med genus och diskrimineringsfrågor så att det får genomslag. Det kan avse t ex att stödja kompetensutveckling, uppmuntra nätverk och informationsspridning.

Utvärdering: FHS har organiserat arbetet genom att ha en handläggare på Personalavdelningen med delansvar för jämställdhet och diskriminering, samt en handläggare för strategisk jämställdhet på Kansliet. Något regionalt arbete har FHS inte haft eget ansvar för, men kommer att byggas upp under 2008 i samband med att verksamheten utökas. Nätverk för officersstuderande kvinnor uppmuntras och det finns planer att organisera ett sådant vid FHS, i samarbete med FM NVK (Nätverket värnpliktiga kvinnor).

I FM finns förbandsansvariga för NVK, och dessa ges utbildning, redskap/verktyg för att utveckla verksamheten vidare. I detta ingår nätverksbygge med återkommande möten (2) varje år. Därtill ordnas en konferens inom Nätverket värnpliktiga kvinnor två gånger per år. FM utbildar rådgivare för jämställdhet i organisationen. FM har även ett HBT-Nätverk/utbildning för jämställdhetshandläggare. Inom diskrimineringsgrunden etnicitet och religion hålls återkommande träffar, och det finns också en ideologigrupp med representanter från alla förbanden som även utbildas.

TPV har planerat att utvärdera hur riktlinjerna för arbetet med jämställdhet och mångfald tillämpas och fortsätta arbetet med en ny handlingsplan mot trakasserier. På grund av arbetet med omorganisation under 2006 och första halvåret 2007 har dessa åtgärder förskjutits till 2008.

Datum
2008-01-28

FHS beteckning
863/7:10

HKV beteckning
6150:61207

Pliktverket beteckning
406:0064

Sida 6 (10)

9. Myndigheterna genomför en granskning av utbildningsplaner för den grundläggande officersutbildningen, stabsutbildningen samt chefsprogrammet utifrån ett genus- respektive diskrimineringsperspektiv och vidtar åtgärder för att öka jämställdheten.

Utvärdering: Detta görs inom ramen för den analys och granskning som gjorts av relevanta styrdokument. Resultatet visade att inga särskilda skrivningar finns gällande utbildningsplanerna vid FHS och granskningen kommer att ge upphov till diskussioner och åtgärder under 2008. Se bifogad bilaga fyra för granskning. Den här åtgärden finns med som uppföljande åtgärd för 2008-2009.

10. Försvarmakten ska efter samråd med Försvarshögskolan och Totalförsvarets pliktverk utveckla Försvarmaktens befattningskrav utifrån ett genus- respektive diskrimineringsperspektiv. Försvarmakten ska analysera respektive befattningskravprofil med hänsyn till samtliga krav som ska ställas på pliktpersonal. Klart senast maj 2007. Totalförsvarets pliktverk ska därefter ta fram testmetoder som särskilt tar hänsyn till att diskriminering inte sker i urvalet.

Utvärdering: Denna åtgärd är ej genomförd och kommer att ej att överföras till planen för 2008-2009. En översyn av FM befattningskrav pågår i samverkan mellan FM och TPV, och sker inom ramen för benämningen "ny befattningsstruktur". Då arbetet med befattningskraven är en kontinuerlig process kommer denna åtgärd i stället inriktas mot att samverkanrådet tar in information av den grupp som arbetar med utveckling av befattningskraven med särskild fokus på genus- och diskrimineringsområdet. Gruppens sammansättning liksom dess arbete är verksamhetskritiskt för FM fortsatta personalförsörjningen.

TPV kommer i början av 2008 att genomföra försök i mönstringsverksamheten som syftar till att förenkla och förändra vissa rutiner under mönstringen och därmed klargöra om det finns testmetoder som osakligt missgynnar kvinnor eller mönstrande med annan bakgrund än svensk. Ett exempel på en sådan förändring är ett kompletterande styrketest för i övrigt högpresterande män och kvinnor som inte uppnår godkänt värde i muskelkravet.

11. Myndigheterna ska utveckla sina kravprofiler för tjänster som ingår i eller påverkar insatsförsvaret. Kravprofilerna ska analyseras med hänsyn till samtliga krav som ska ställas på tjänster i insatsförsvaret, och med hänsyn taget till målsättningen att motverka ogynnsamma attityder. Exempel på tjänster som berörs är soldater/sjömän, officerare, lärare och

Datum
2008-01-28

FHS beteckning
863/7:10

HKV beteckning
6150:61207

Pliktverket beteckning
406:0064

Sida 7 (10)

inskrivningsförrättare. Analysen ska genomföras utifrån kunskap i genusfrågor och strukturell diskriminering.

Utvärdering: Här är myndigheterna olika mycket berörda. FM omfattas av denna åtgärd. I TPV har arbetet med att utveckla kravprofilen för mönstringsförrättare påbörjats under året. FHS har gjort bedömningen att FHS inte berörs av just denna formulering av kravprofiler.

Området ”Information”

Åtgärder:

12. Samverkansrådet tar fram ett förslag till en kommunikationsplan/informationsplan för hur den gemensamma strategin ska kommuniceras både internt och externt. Myndigheterna beslutar om informationsplanen och om åtgärder för att den blir känd inom respektive organisation.

Utvärdering: TPV har tagit fram ett verktyg för kommunikationsplanering som Samverkansrådet kommer att använda. Varje myndighet ansvarar för att information om Samverkansrådets arbete sprids internt medan TPV ansvarar för den myndighetsgemensamma informationen om rådets arbete. Kommunikationsplanen är ett levande dokument som uppdateras kontinuerligt. Till utvärderingen bifogas exempel på TPV hantering av den interna kommunikationen.

Området ”Utbildning”

Samverkansrådets åtgärder:

13. Samverkansrådet ger förslag till identifiering och prioritering av individer som har nyckelfunktioner inom de olika myndigheterna.

Utvärdering: Samtliga myndigheter har identifierat och tagit fram en prioritering av individer på nyckelfunktioner. Listorna finns som bilaga sex till den här utvärderingen.

14. Myndigheterna ska säkerställa att nyckelpersoner och verksamhetsansvariga har erforderlig kompetens utifrån ett jämställdhets- och diskrimineringsperspektiv. Samverkansrådet tar fram ett förslag för en stegvis utbildning av nyckelpersoner. Till förslaget ska finnas en förteckning över exempel på lämpliga redan existerande utbildningar.

Datum
2008-01-28

FHS beteckning
863/7:10

HKV beteckning
6150:61207

Pliktverket beteckning
406:0064

Sida 8 (10)

Utvärdering: Samverkansrådet har lyft fram redan existerande utbildningar inom jämställdhets- och diskrimineringsområdet. FHS har tagit fram ett förslag på stegvis utbildning som myndigheten också genomför. För TPV del är denna åtgärd förskjuten i tid på grund av den nyss genomförda omorganisationen. FM har fyra egna utbildningar samt två i FHS regi. Som bilaga sju bifogas FHS beslut om utbildningsinsatser 2007-2008 samt TPV plan för utbildning för 2008.

15. Samverkansrådet prövar möjligheterna att genomföra viss utbildning gemensamt för myndigheterna och lämnar förslag till sådan utbildning.

Utvärdering: FHS föreslår att samverkansrådet genomgår JGL-utbildningen och att denna utbildning blir ett forum där personer från samtliga myndigheter möts. FHS föreslår en myndighetsgemensam satsning på JGL. Detta med fördel i blandade grupper med deltagare från olika myndigheter.

FM, FHS och TPV har presenterat de planerade utbildningar i respektive myndighets verksamhet.

16. Samtliga medarbetare ska genomgå utbildning inom området, i mån av tillgång till medel för sådan utbildning.

Utvärdering: FHS har genomfört inledande insatser och hållit utbildningar inom området. Flertalet av de interna utbildningar som TPV planerade under 2006 ställdes in på grund av arbetet med omorganisationen och under 2007 har endast ett begränsat antal interna utbildningar för att uppfylla behörighetskrav genomförts. FM rådgivarutbildning sexuella trakasserier är spridd och öppen för övriga myndigheter.

Övriga insatser i Samverkansrådet under 2006 och 2007

Övriga insatser som samverkansrådet har genomfört har omfattat föreläsare, presentation av rapporter och diskussioner kring områden som inte omnämns i strategin. De mest centrala lyfts fram här. Olika föreläsare har aktualiserat olika ämnen som bedömts värdefulla för samverkansrådets arbete.

Under 2007 inleddes mötesföreläsningarna med att Håkan Larsson, docent i pedagogik, föreläste om heteronormativitet och hur det slår i skolungdomars skapande av kön och genus, professor i sociologi Michael Kimmel föreläste kring högerextremism, våld och maskulinitet i USA och i Sverige. Kimmel är betraktad som en av världens främsta forskare inom maskulinitetsforskning.

Datum
2008-01-28

FHS beteckning
863/7:10

HKV beteckning
6150:61207

Pliktverket beteckning
406:0064

Sida 9 (10)

Doktorand Alma Persson föreläste om sitt avhandlingsämne FM som organisation utifrån genusperspektiv. Sofie Engström presenterade Pliktverkets rapport "Fler kvinnor i försvaret" som lyfter fram vad som är utmärkande för de unga kvinnor som söker sig till värnpliktsutbildning. Under 2006 har Hans von Axelsson från HANDISAM föreläst utifrån perspektivet funktionsnedsättning som en del av samhället.

Samverkansrådet inledde under 2007 planeringen för att genomföra av JGL för samverkansrådet. JGL (Jämställdhet, Göra, Lära) är det utbildningspaket som FHS förvaltar och som är en basutbildning i jämställdhet. Utbildningsdagarna (2+1 dagar) infaller i januari 2008.

Kanslifunktionen flyttade under sommaren 2007 från FM till FHS, efter beslut i rådet att kanslifunktionen ska följa ordförandeskapet.

Sammanvägd bedömning

Samverkansrådet har under 2006 och 2007 arbetat efter en strategi som tagits fram. Strategin har visat sig vara ett fungerande redskap i relation till en del av de mål som skulle uppnås och svåra att genomföra avseende andra mål. I den här utvärderingen, som gjorts väldigt detaljerat, syns vilka mål som fallit ut väl. Sammanfattningsvis kan sägas, att de mål som riktats sig mot en tillräckligt aggregerad nivå, och inte varit av detaljkaraktär har fungerat bäst att genomföra. Detta kan också ses i ljuset av att samverkansrådet är ett organ där representanter på högsta ledningsnivå är representerade, och rådets arbete därför inte i första hand skall riktas mot väldigt detaljerande, myndighetsinterna angelägenheter. Att lyfta frågor om lokalt arbete på myndigheterna blir något missriktat i det här organet. Måhända är undergrupper eller tillfälligt tillsatta arbetsgrupper som lämnar förslag till samverkansrådet ett bättre arbetssätt gällande mer specifika uppgifter av mer detaljkaraktär. Eftersom målen och åtgärderna varit av skiftande nivåkaraktär har arbetsutskottet även i relation till en del mål tagit rollen som operativ arbetsgrupp, och inte enbart strategisk förberedelse av rådets arbete. Detta har i vissa situationer inneburit ett stort arbete och där arbetet utgått ifrån respektive myndighets möjlighet att avsätta personella resurser till ett sådant arbete.

Målen har i stort uppnåtts på ett sätt som är tillfredsställande. Avseende utbildning har inte alla ambitioner uppnåtts. FHS har genomfört inledande utbildning på sätt som tas fram i strategin. TPV har genomgått ett stort och omfattande förändringsarbete – något som påverkat myndighetens möjlighet att ta fram och genomföra sådan utbildning. FM har genomfört andra slags utbildningar, men dock ingen som riktat sig specifikt till ledningen. Av olika

Datum
2008-01-28

FHS beteckning
863/7:10

HKV beteckning
6150:61207

Pliktverket beteckning
406:0064

Sida 10 (10)

skäl behöver chefer och ledare, och nyckelpersoner, genomgå utbildning först för att dels kunna det som medarbetarna kan i en central fråga, men också för att ge signaleffekt i myndigheten gällande vilka områden som bör prioriteras.

Handlingsplanen för 2008 och 2009 utgår ifrån att arbetet i rådet kommer att fortsätta på det sätt som det genomförts under 2006 och 2007. Handlingsplanens mål och åtgärder är formulerade utifrån de tänkbara effekter det kan få i respektive organisation, och som också speglar att rådet är ett råd på högsta ledningsnivå.

Att samverkansrådet inte har någon egen budget är en självklarhet eftersom det är tre myndigheter som samverkar. Ingenting myndigheten har avsatt särskilda medel för samverkansrådets arbete. Planeringen av en del insatser kan komma att underlättas när en given ekonomisk ram finns, och där det är möjligt att röra sig inom denna. Diskriminering är sällan ett arbete som prioriteras av sig självt men om medel avsätts för sådan verksamhet får detta effekter i en organisations sätt att betrakta diskrimineringsarbetet.

Den sammanlagda bedömningen är, att den här formen av samarbete utgör ett relevant forum för gemensamt arbete, samt att fortsatt utveckling av samarbetet inom samverkansrådets arbetssätt lämpligen görs på motsvarande sätt framgent.